

BLOED- LINK

Beste docent,

Wij kijken ernaar uit u en uw leerlingen binnenkort te ontvangen bij *Bloedlink*, de nieuwste voorstelling van NTjong. Met het educatieve programma bereidt u (samen met uw collega's) het voorstellingsbezoek van de leerlingen voor.

Over de voorstelling

In een probleemklas heeft een docent haar leerlingen toetaal niet in de hand, tot ze een pistool vindt in één van de schooltassen. Ze gijzelt haar leerlingen, zet de verhoudingen op scherp en begint een manipulatief spel. Eindelijk is het stil in de klas. De leerlingen en docent komen tegenover elkaar te staan – maar ook onderling broeit het – in heftige discussies over afkomst en gedrag, over afwijzing en erkenning, over wat nou eigenlijk echt belangrijk is in je leven.

Bloedlink is de nieuwe voorstelling in een muzikale en energieke *Coming of Age*-reeks voor jongeren. Verhalen over kantelpunten, grote gebeurtenissen die je horizon verbreden en die je dwingen om stelling te nemen.

Over het educatieprogramma

Het educatieprogramma bij *Bloedlink* richt zich op de vaksecties:

- CKV/Kunst Algemeen
- Drama (onder- en bovenbouw)
- Natuurkunde
- Lichamelijke opvoeding
- Maatschappijleer (bovenbouw) of de mentorles (onderbouw)

Wij vragen u het voorstellingsbezoek voor te bereiden door minimaal één van de lessen te doen. De tijdsinvestering is 50 minuten. U beslist; hoeveel tijd u wilt investeren, met hoeveel van de aangeboden lesbrieven u aan het werk gaat en in welke vaksecties.

We vragen u één les te doen ter voorbereiding, maar de lessen kunnen ook na en zelfs los van de voorstelling gegeven worden. U kunt het programma inzetten als projectonderwijs voor een breder perspectief op het thema en een stevigere inbedding van theaterbezoek.

Thema: Druk

De lesbrieven zijn allemaal ontworpen rondom het begrip 'druk'. Bij elk vak wordt dit begrip op een andere manier benaderd. U onderzoekt de thema's van het stuk uitgaand van het vak dat u doceert. De manier waarop u deze lesbrieven behandelt, verschilt per docent en is afhankelijk van uw tijd en het niveau van uw leerlingen. Voelt u zich vrij om zelf de juiste afstemming te maken en eventuele aanpassing te doen.

Na afloop van de voorstelling vindt er een nagesprek plaats in de zaal (ongeveer 20 min.). Dit is onderdeel van het educatieprogramma. Laat dit uw leerlingen vooraf weten.

Workshop bij de voorstelling

U kunt ook een workshop afnemen. Deze vindt in principe plaats na de voorstelling, maar is ook mogelijk voorafgaand aan de voorstelling als u daar de voorkeur aan geeft. In deze workshop ligt de nadruk niet op acteren, maar op theateraal onderzoek. In de workshop, in de vorm van een detectivespel, wordt een situatie die dreigt te ontploffen van alle kanten benaderd. Er wordt gekeken naar wat de escalatie heeft veroorzaakt. Was dit onvermijdelijk? Wat was jouw rol in het geheel? Had jouw puzzelstuk ervoor kunnen zorgen dat het anders zou zijn verlopen? NTjong probeert samen met jongeren psychologische en maatschappelijke systemen bloot te leggen.

Heeft u naar aanleiding van het lezen van deze lesbrief nog vragen of wilt u de workshop boeken? Neem dan contact op met Dimpna van Kempfen: dimpnavankempfen@hnt.nl of 070 31 81 498.

DE KUNST VAN HET PROVOCEREN

INLEIDING

In de voorstelling zien we een klas die op zoek gaat naar grenzen. De grens van de docent, medeleerlingen en van zichzelf. In deze les onderzoeken we de Kunst van het provoceren. Wanneer bereik je de grens? En mag je daaraan voorbijgaan in naam van de kunst? Mag je als kunstenaar alles doen om een statement te maken?

In deze les behandelt u met de leerlingen een aantal provocerende kunstwerken, of in ieder geval kunstwerken die door een groot aantal mensen als zodanig wordt ervaren. Aan het einde van de les houden de leerlingen een pleidooi voor één van deze werken.

NB: Deze lesbrief is opgesplitst in 3 lessen. Het is ook mogelijk alleen les 1 of alleen les 1 en 2 te doen. De volgende les dient telkens als verdieping van het voorgaande.

Benodigheden

- Pdf-bestand in [bijlage 1](#)
- Beamer/smartboard
- De leerlingen maken gebruik van hun smartphone

LES 1

OPDRACHT 1

INTRODUCTIE KUNSTWERKEN & STELLINGEN

30 MINUTEN

In deze les maken de leerlingen kennis met 6 provocerende kunstwerken. Per kunstwerk legt u ze een stelling en een vraag voor, later zullen ze zelf meer research doen naar de kunstwerken. Omdat ze zich later zullen verdiepen, vragen wij u om alleen de naam van de kunstenaar en de titel van het kunstwerk te vertellen.

Open het pdf-bestand uit [bijlage 1](#). Verdeel het lokaal in twee kanten. Leg de leerlingen uit dat één kant van het lokaal staat voor 'eens' en de andere kant voor 'oneens'. Het is fijn als het lokaal zo is ingedeeld dat de leerlingen makkelijk heen en weer kunnen lopen.

U laat een kunstwerk zien uit het pdf-bestand en vertelt de naam van de kunstenaar en de titel van het kunstwerk. Bij elk kunstwerk leest u de stelling voor aan de leerlingen en u vraagt ze om naar de 'eens' of 'oneens' kant te lopen. Vraag de leerlingen waarom ze voor die kant kiezen. Om verder met elkaar in gesprek te gaan, kunt u ook de vraag die bij het kunstwerk hoort stellen. Sommige vragen zijn open, bij deze vragen kiezen de leerlingen geen kant maar reageren vanuit de plek waar ze staan. Neem de tijd om het gesprek met de klas aan te gaan.

In dit gesprek neemt u als docent de rol van gespreksleider aan. De vragen zijn startvragen voor het voeren van een filosofisch gesprek. In [bijlage 2](#) vindt u een aantal tips voor het voeren van zo'n gesprek. Waarschijnlijk roepen de stellingen meerdere vragen en reacties op. Afhankelijk van de tijd kiest u hoeveel aandacht u hieraan besteedt. Voor deze opdracht is het belangrijk dat de leerlingen hun mening over het kunstwerk mogen geven. Dit hoeft dus niet met de mening van de kunstenaar of uzelf te kloppen. Als gespreksleider blijft u objectief.

In de vervolgoopdrachten zullen de leerlingen zich gaan verdiepen in zowel het kunstwerk als de kunstenaar en zijn bedoelingen.

1. Tom Herck – Holy Cow

- Een koe aan het kruis provoceert meer dan Jezus aan het kruis.
- Is provoceren en vrijheid van meningsuiting hetzelfde?

2. Barnett Newman – Who's afraid of red, yellow and blue

- Een muur verven is hetzelfde als dit kunstwerk maken.
- Wat zou er veranderen als de kleur rood niet bestond?

3. Jan Fabre – Doctor Fabre will Cure you (*katten gooien*)

- Een mens verdient meer respect dan een dier.
- Wat zou er veranderen als de katten werden vervangen voor baby's?

---

4. Tinkebell – My dearest Cat Pinkeltje

- Een tas gemaakt van krokodillenleer is beter dan een tas gemaakt van je eigen kat.
- Moet kunst mensen blij maken of aan het denken zetten?

---

5. Banksy

- Een kunstenaar heeft meer invloed op de maatschappij dan een politicus.
- Wanneer voelde je je voor het laatst uitgedaagd iets te veranderen?

---

6. Fresku ft. Mocromaniac – Witlof (*van 2:00 - 3:25*)

- Racisme is meetbaar.
- Is provoceren en beledigen hetzelfde?

OPDRACHT 2 ONDERZOEK PLEIDOOI

15 MINUTEN

Verdeel de leerlingen in 6 groepen en wijs elk groepje één van de zojuist besproken kunstwerken toe. Bij het toegewezen kunstwerk gaan de leerlingen gezamenlijk een pleidooi schrijven. Het is de bedoeling dat de leerlingen in de rol van de kunstenaar kruipen en een pleidooi houden waarin ze hun kunstwerk verdedigen voor een kritisch publiek.

De leerlingen zoeken zo veel mogelijk informatie over het kunstwerk, de kunstenaar en de reacties van het publiek. Zorg dat de leerlingen in groepjes bij elkaar kunnen zitten. Hieronder staat een aantal vragen die ze in dit pleidooi moeten beantwoorden. Om de vragen te kunnen beantwoorden kunnen ze gebruik maken van hun mobiel. Het kan de leerlingen helpen als ze hun bevindingen goed noteren en ze een heldere taakverdeling hebben in wie wat gaat opzoeken.

In hun pleidooi geven ze (als de kunstenaar) antwoord op de volgende vragen:

- Wie zijn jullie?
- Waarom hebben jullie dit kunstwerk gemaakt?
- Wat willen jullie ermee zeggen? Wat willen jullie teweegbrengen?
- Wat zijn de reacties vanuit het publiek? Zijn jullie tevreden met de reacties?
- Wat is het volgende kunstwerk dat jullie gaan maken en waarom?

Als de leerlingen voor sommige vragen weinig input kunnen vinden online, mogen ze ook hun eigen voorstellingsvermogen inzetten. Het pleidooi berust in de bodem op feiten en

waarheid, maar mag enigszins worden gedramatiseerd. Aan het einde van deze opdracht leveren alle groepjes hun pleidooien in. Voor de afsluiting van deze opdracht heeft u de keuze uit twee opties.

Optie 1:

U doet alleen les 1 en het inleveren van het pleidooi is het eindresultaat.

Optie 2:

Als u ervoor kiest ook les 2 te doen, bewaart u de pleidooien zodat u ze de volgende les weer aan de groepjes terug kan geven. Geef de leerlingen mee dat ze de volgende les hun pleidooien moeten houden voor de klas. Als er groepjes zijn die het pleidooi willen meenemen om eraan door te werken, dan mag dat uiteraard.

AFSLUITING

5 MINUTEN

Als afsluiting van de les laat u een vraag uit opdracht 1 terugkomen:

- Is provoceren en beledigen hetzelfde?

Sluit de les af met een kort gesprek aan de hand van deze vraag. Misschien zijn de meningen van de leerlingen veranderd of bijgedraaid na het onderzoek dat ze hebben gedaan. Hoe denken ze nu over deze uitspraak?

LES 2

In deze les werken de leerlingen door op het pleidooi van de kunstenaar en gaan ze op zoek naar waar hun eigen grenzen liggen. Wanneer vinden zij iets te ver gaan? Vervolgens gaan ze op zoek naar hoe we daar kunst van kunnen maken.

Benodigheden

- *Bijlage 1 uit les 1: Pdf bestand*
- Geschreven pleidooien van de leerlingen

OPDRACHT 1 HET PLEIDOOI

20 MINUTEN

In de vorige les hebben de leerlingen 6 provocerende kunstwerken onderzocht en een pleidooi geschreven. Het is nu aan de leerlingen om hun pleidooi voor de klas te houden. De groepjes houden om de beurt hun pleidooi als zijnde de kunstenaar (iedereen speelt mee!).

Geef de groepjes, indien nodig, 5 minuten de tijd om hun pleidooi voor te bereiden.

OPDRACHT 2 RATING THE ART

10 MINUTEN

De leerlingen hebben zich nu kunnen inleven in de rol van kunstenaar, maar waar liggen hun eigen grenzen? Voor de volgende opdracht is er wat ruimte in het lokaal nodig. Laat de leerlingen op een rij achter in het lokaal staan, u staat zelf voorin in het lokaal. U stelt de leerlingen een aantal vragen met betrekking tot grenzen. De leerlingen wegen voor zichzelf af wat voor hen wel of niet provocerend is. Als ze de uitspraak niet provocerend vinden, blijven ze staan. Vinden ze het wel provocerend, zetten ze een stap naar voren. Als de tijd dit toelaat kunt u een aantal leerlingen vragen hun keuze toe te lichten.

Niet al deze stellingen zijn per se provocerend. Daarover kunt u met de leerlingen in gesprek gaan. Wat is provocatie en wat is intimidatie? Is daar tussen een verschil?

Er zijn in totaal 15 stellingen, wij adviseren er 10 te doen. U bent vrij om te kiezen welke.

Ik vind het provocerend als...

- ... als een onbekende je bij je volledige naam noemt.
- ... als iemand je nafluit op straat.
- ... als iemand in een ruzie expres dichtbij je komt staan.
- ... als je een reclame op televisie ziet.
- ... als een goede vriend(in) je uitscheldt.
- ... als iemand een ongenueanceerde uitspraak doet over afkomst.

- ... als iemand een ongenueanceerde uitspraak doet over religie.
- ... als iemand een ongenueanceerde uitspraak doet over seksuele geaardheid.
- ... als iemand tegen je zegt dat je normaal moet doen.
- ... als iemand met zijn/haar ogen rolt.
- ... als iemand tegen je praat alsof je minder waard bent.
- ... als een onbekende je uitscheldt.
- ... als iemand tegen je aanloopt in de gang van school.
- ... als iemand een roddel vertelt over iemand anders.
- ... als iemand voor je voeten op de grond spuugt.

Vraag de leerlingen of zij stellingen hebben die ze graag in de groep zouden willen gooien, en vul de lijst met nog een paar uitspraken aan.

Kijk wie er nog dicht bij de muur staat en wie er meer naar voren is gelopen. Liggen de leerlingen dicht bij elkaar of is er een groot verschil tussen de leerlingen zichtbaar? Is er een groot verschil tussen jongens en meisjes? Of achtergrond en opvoeding? Bespreek dit en vraag leerlingen hun antwoord toe te lichten.

Aan het einde van deze opdracht kunt u dieper ingaan op de persoonlijke ervaring van de klas. Vraag hen: wie provoceert er weleens en wat doe je dan? Stel daarna in de klas de volgende vraag: 'Wat kan je nu doen, dat de hele klas provoceert?'

Je kan ervoor kiezen hierover te praten met elkaar, of als iemand een idee heeft dit te laten uitvoeren. Let er op dat als je kiest voor uitvoeren dat de situatie 'veilig' blijft, zowel voor de groep, als de leerling die de provocatie uitvoert.

OPDRACHT 3

TIJDSDUUR AFHANKELIJK VAN KEUZE AANTAL LESSEN

In de vorige opdracht hebben de leerlingen iets bedacht dat de klas als provocerend zou ervaren. In deze opdracht denken de leerlingen na over hoe ze hun eigen provocaties tot kunstwerk kunnen maken.

Verdeel de leerlingen in 6 groepen en zorg dat ze bij elkaar kunnen zitten. Dit kunnen dezelfde groepen zijn als bij het pleidooi, maar u kunt er ook voor kiezen de groepen anders in te delen.

Vraag de leerlingen na te denken over de volgende vragen:

- Welke provocatie gaan ze tot kunstwerk maken?
- Wat willen ze zeggen met het kunstwerk?
- In welke kunstdiscipline valt het kunstwerk?
- Hoe komt het kunstwerk eruit te zien?
- Waar is het kunstwerk te zien/te ervaren?
- Voor welk publiek maken ze dit kunstwerk?
- Welke reactie brengt het kunstwerk bij het publiek teweeg?

Voor het uitwerken en het presenteren van de eigen provocerende kunstwerken zijn er twee mogelijkheden: een korte en een lange variant. De korte variant is in les 2 klaar, de lange variant gaat door in les 3.

- Als u ervoor kiest tot les 2 te gaan, maken de leerlingen een voorstel op papier. Ze schrijven kort hun ideeën uit en maken indien mogelijk een schets. Aan het einde van de les presenteren ze dit aan elkaar.
- Als u ervoor kiest door te gaan naar les 3, maken de leerlingen een uitgebreider voorstel. Ze maken bijvoorbeeld een uitgeschreven plan, een maquette, een uitgebreide schets, een mini-beeldhouwwerk of een korte video. Afhankelijk van wat bij hun idee past en wat u tot uw beschikking heeft. *Zie les 3.*

AFSLUITING

TIJDSDUUR AFHANKELIJK VAN KEUZE AANTAL LESSEN

Als u ervoor kiest door te gaan naar les 3 leveren de leerlingen hun voorstel in, hier kunnen ze de volgende les aan verder werken.

Als u ervoor kiest tot les 2 te gaan, kunt u de les als volgt afronden:

Na de presentaties van de eigen provocerende kunstwerken kijkt u samen met de leerlingen nogmaals naar de stellingen uit opdracht 1 uit les 1 van de lesbrieven.

Zijn de meningen veranderd? Of niet? En waardoor komt dat? Kijken zij na alle research en verdieping anders naar deze werken?

LES 3

In les 1 hebben de leerlingen de kunstwerken van de kunstenaars onderzocht en in les 2 hebben ze zich verdiept in hoe het is om te provoceren. In deze les presenteren de leerlingen hun eigen provocerende kunstwerken.

OPDRACHT 1 VERFIJNEN

25 MINUTEN

U geeft de leerlingen nog even de tijd om hun voorstel af te maken. Laat de leerlingen nadenken over een taakverdeling om alles op tijd af te krijgen. Zo kunnen een paar zich bezighouden met hoe de presentatie eruit komt te zien en anderen weer met de inhoud van de presentatie. Laat de leerlingen ook nadenken over hoe ze hun publiek toespreken.

OPDRACHT 2 PRESENTEREN

20 MINUTEN

De groepen presenteren hun provocerende kunstwerken aan elkaar. Geef ook de leerlingen die luisteren naar de presentaties de mogelijkheid om vragen te stellen. Ook kunt u als docent aan ieder groepje één kritische vraag stellen, die het groepje nog net één denkstap laat maken.

OPDRACHT 3 AFRONDING

5 MINUTEN

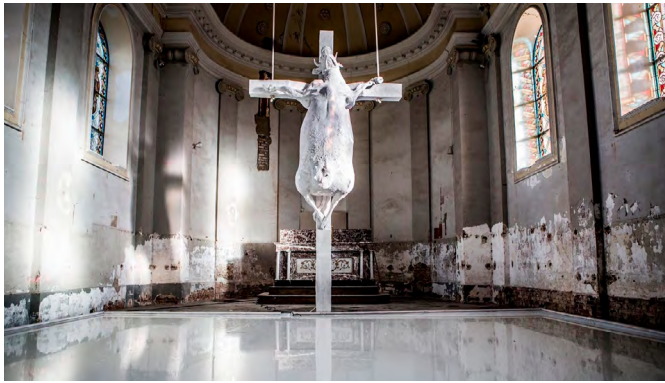
Na de presentaties van de eigen provocerende kunstwerken kunt u samen met de leerlingen nogmaals naar de stellingen uit opdracht 1 uit les 1 van de lesbrieven kijken.

Zijn de meningen veranderd? Of niet? En waardoor komt dat? Kijken zij na alle research en verdieping anders naar deze werken?

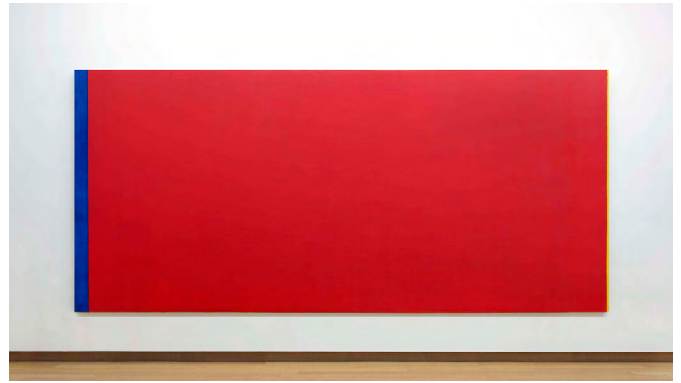

BIJLAGE #1

TOM HERCK

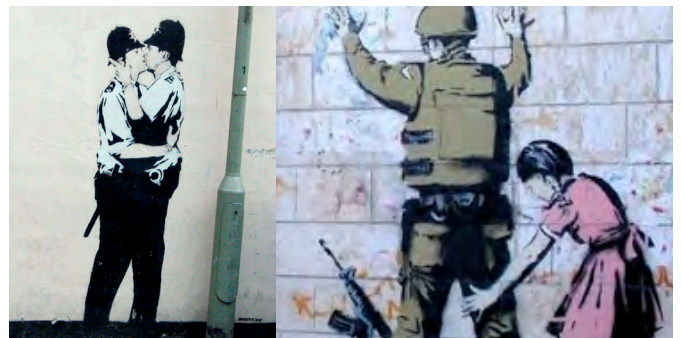
BARNETT NEWMAN

TINKEBELL

BANKSY

JAN FABRE

FRESKU FT. MOCROMANIAC

BIJLAGE #2

TIPS VOOR DE GESPREKSLEIDER

De startvragen en stellingen die u vindt bij de opdracht zijn zo geconstrueerd dat ze de aanzet geven tot een filosofisch gesprek. Hieronder leest u wat wij met het filosofisch gesprek beogen en tevens een aantal handvatten voor u als gespreksleider.

Filosoferen gaat niet over het leren van een waarheid, maar over het doen van *onderzoek* naar dingen waar we niet direct een (eenduidig) antwoord op weten. Een filosofisch gesprek vraagt diepgang; meningen dienen verder verkend te worden, standpunten worden onderbouwd en argumenten moeten (met voorbeelden) onderzocht, verhelderd en getoetst worden. Filosoferen doe je niet in je eentje, maar in een *groep*. Als docent doet u zelf niet mee aan het gesprek, u hebt een andere essentiële taak, die van *gespreksleider*.

DE REGELS BIJ EEN FILOSOFISCH GESPREK

Natuurlijk gelden ook bij een filosofisch gesprek de gebruikelijke regels van elk ander gesprek, maar daarnaast zijn er een aantal specifieke regels waar u mee werkt:

- Wees nieuwsgierig naar de gedachten van de leerlingen en verwacht dit ook van de leerlingen naar elkaar.
  - Let er op dat filosoferen een groepsproces is, waarbij je samen bouwt aan het onderzoek. Bouwen doe je door bijvoorbeeld te luisteren naar de redenen achter een mening. Wie een mening inbrengt moet bereid zijn uit te leggen waarom hij/zij dat vindt. Elkaar laten uitpraten is vanzelfsprekend. Probeer altijd verder te zoeken dan het eerste antwoord.
  - Om het gesprek helder te houden, is het fijn om geregeld te checken of iedereen het nog kan volgen. Schrijf af en toe een mooie zin of een belangrijk woord op.
  - Tijdens het filosofisch gesprek gebruiken we alleen de ideeën en gedachten van de deelnemers in de groep. Alleen deze personen zijn hier om hun mening uit te leggen.
  - Deelnemers hebben het recht om te zwijgen. Betrokken luisteren is even waardevol.
  - Rond een gesprek altijd af, hoe kort of lang het ook is geweest. Dat kan door samen met de groep de lijn van het gesprek na te lopen. Kijk of er misschien conclusies getrokken kunnen worden. U kunt ook de mooiste uitspraken van het gesprek laten benoemen of vragen of de deelnemers tijdens het gesprek iets hebben gehoord dat ze nog lang zullen onthouden.
  - Als gespreksleider bent u geen deelnemer in het gesprek. Laat u, als docent, aan het einde van een gesprek niet (toch nog) verleiden uw persoonlijke mening over het onderwerp te geven. Laat de leerlingen overtuigd zijn van het belang van hun eigen onderzoek en meningen.
-